

Socialøkonomiske virksomheder og samarbejdet med Aarhus Kommune

Rapport om et forsknings- og udviklingsprojekt

Rapporten er udarbejdet af Maja Juul-Olsen, Esben Hulgård og Elof Nellesmann Nielsen, Videncenter for Socialpædagogik og Socialt arbejde, VIA UC. juni 2013

Disposition

- Indledning
- Kortlægning af Socialøkonomiske virksomheder
- Socialøkonomiske virksomheder og målgruppen
- Samarbejdet mellem Socialøkonomiske virksomheder og kommunen
- Arbejdsseminar Maj 2013

Socialøkonomiske virksomheder og samarbejdet med Aarhus kommune

I forsommeren 2012 startede dette projekt med en afklaring af definitioner og afgrænsninger af undersøgelsesfeltet. Projektet har fokus på en kortlægning af Socialøkonomiske virksomheder samt jobcentrenes viden om og anvendelse af Socialøkonomiske virksomheder i Aarhus. Projektet samarbejdede med interessenter i en følgegruppe bestående af en forsker fra RUC, repræsentanter fra Aarhus kommune og fra Socialøkonomiske virksomheder.ⁱ

I definitionerne af en socialøkonomisk virksomhed lagde projektet sig op af de definitioner, som kommer til udtryk i såvel international forskning – primært i EMES European Research Network om WISE, Work Integrated Social Enterprise, og på nationalt plan – primært interesseorganisationen Center for Socialøkonomi og RUC's Center for socialt entreprenørskab. Det betød, at projektet karakteriserer en Socialøkonomisk virksomhed som havende:

- Et socialt sigte
- Salg af produkter eller ydelser
- Geninvestering af overskud i virksomheden
- CVR-nr.
- Demokrati og borgerinddragelse

Dertil afgrænsede projektet yderligere undersøgelsesfeltet ved at se på Socialøkonomiske virksomheder, der har et *beskæftigelsesfremmende sigte*. Derved koblede projektet også til den strategi- og handleplan for fremme af socialøkonomiske iværksættere og virksomheder i Aarhus, som Beskæftigelsesforvaltningen i Aarhus kommune udarbejdede i 2012. Projektet nåede op på interview med 16 Socialøkonomiske virksomheder der levede op til disse kriterier i undersøgelsesfeltet.

Kortlægning af de Socialøkonomiske virksomheder i Aarhus

Vi har besøgt virksomhederne, og interviewet lederne; der er således tale om en kortlægning af sektoren med afsæt i virksomhedernes selvforståelse. Samtidig er udvalgte ansatte i jobcentre og socialforvaltning interviewet om deres forståelse af de Socialøkonomiske virksomheders særlige styrker og samarbejde.

Spørgsmål til virksomhederne:

Virksomhedernes formål og forståelse af hvad det vil sige at være en socialøkonomisk virksomhed?

Virksomhedernes økonomiske forhold og ansatte i henholdsvis ordinær og støttet beskæftigelse?

Virksomhedernes demokratiske struktur; netværk, styring og medinddragelse?

Virksomhedernes opfattelse af potentialer og barrierer i samarbejdet med jobcentre?

Spørgsmål til jobcentre og socialforvaltningen:

Hvordan fungerer samarbejdet med de Socialøkonomiske virksomheder?

Hvilken rolle spiller virksomhedernes faglige ressourcer?

Hvad karakteriserer særligt de Socialøkonomiske virksomheder?

Evt. forslag til nye samarbejdsformer og fora.

De Socialøkonomiske virksomheder som er interviewet er:

BOAS specialister, Kulturgyngen, FO-Aarhus, Livsværkstederne, Gallojob, Gøglerkolen, Kofoeds Skole, Huset Venture, Change Makers (Kaffegal), KK-Genbrug, Opgang 2, Frida Kahlo Huset, Bistad, Appetit, Kloster Caféen, Café Parasollen

De jobfunktioner i Aarhus Kommune som er interviewet er:

Virksomhedskonsulent, Socialrådgiver, Konsulent, Projektleder

Det sociale formål

Det er et gennemgående træk, at det sociale formål spiller en afgørende rolle for virksomhederne. En af virksomhedernes særlige styrker er det indgående kendskab til de specifikke grupper af borgere, som de enkelte virksomheder har fokus på.

Virksomhederne er opstået i forskellige perioder, hvor de har været med til at imødegå sociale udfordringer i velfærdssamfundet. De har alle deres eget særkende og historik, men vi kan alligevel

afdække en række fælles karakteristika og perioder. Vi ser derfor tre generationer af Socialøkonomiske virksomheder i fig. 1:

1. generation	2. generation	3. generation
Udspringer af det sociale arbejde i første halvdel af det 20. århundrede:	Udspringer af 70er- og 80ernes projekt og forsøgskultur:	Nyere sociale projekter og virksomheder:
Kofoeds Skole, Livsværkstederne, Kirkens Korshær Genbrug, Café Parasollen. FO-Aarhus (FO adskiller sig fra de øvrige ved den historiske forankring i oplysningsforbundene).	Kulturgyngen, Opgang 2, Gøglerkolen, Gallo Job.	Huset Venture, Cafe Kaffegal, Boas Specialister, Frida Kahlo Huset, Bistad, Klostercafeen, Appetit.

Fig.1

Fig. 2 viser kompleksiteten i den socialøkonomiske sektor. Modellen illustrerer at den del af virksomhedernes aktiviteter som eksplicit har med beskæftigelsesfremme at gøre (WISE – work integration social enterprise) har et meget forskelligt omfang. For f.eks. FO-Aarhus, Bistad og Opgang2 fylder det eksplicit beskæftigelsesfremmende meget lidt i forhold til virksomhedernes øvrige aktiviteter. Hvorimod det beskæftigelsesfremmende til gengæld er den dominerende aktivitet i virksomheder som f.eks. Appetit og Huset Venture, Boas-specialister, Café Kaffegal m.fl.

Samtidig angiver modellen med nogle overskrifter formålene for de virksomheder, som ikke har det beskæftigelsesfremmende som et hovedformål.

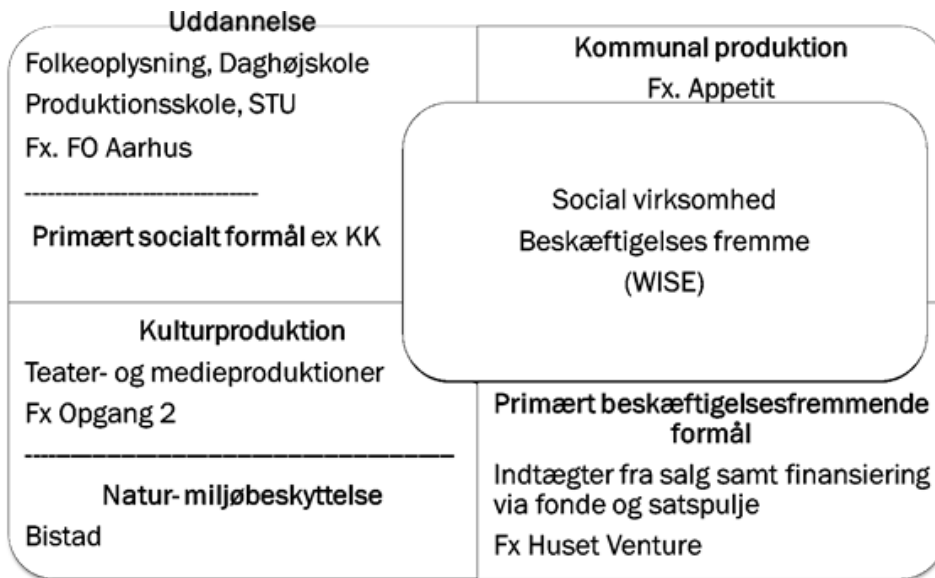

Fig.2

I fig. 3 er virksomhederne forsøgt kategoriseret dels i forhold til deres samspil med og involvering af frivillige overfor et afsæt i en særlig forretningsmodel, og dels i forhold til den type af beskæftigelsesfremmende aktiviteter som virksomheden har særligt fokus på.

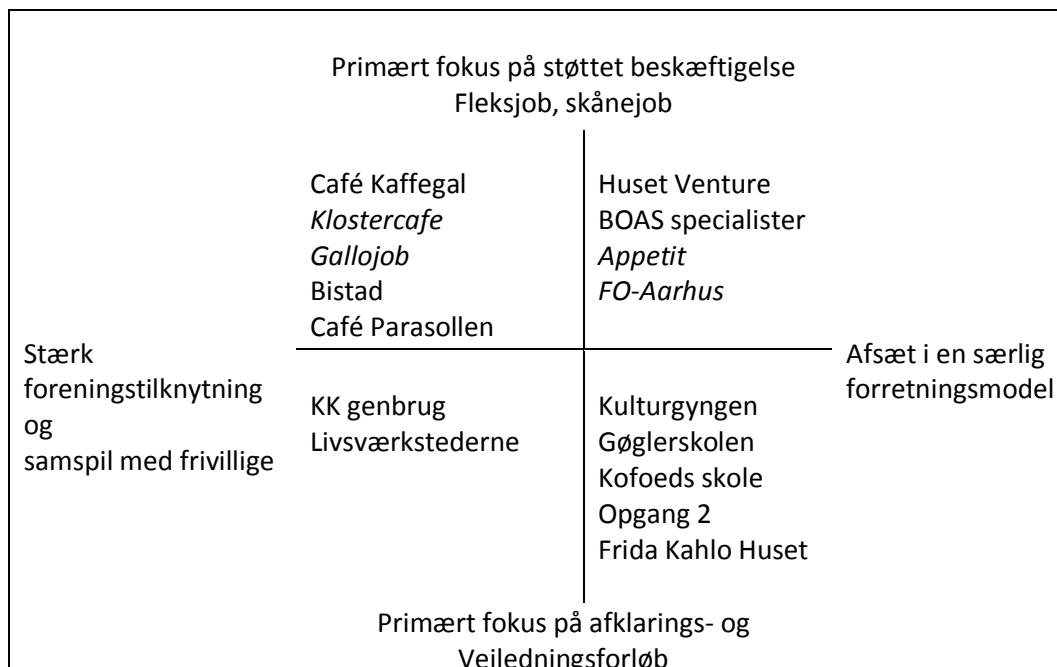

Fig. 3

Det gælder for alle figurerne, at de ikke kan indfange nuancerne; men de viser nogle overordnede tendenser, og i særlig grad illustreres det, at der er tale om en sektor som er præget af stor kompleksitet.

Konkluderende kan der peges på:

- Socialøkonomiske virksomheders hybride karakter, dvs. at den enkelte virksomhed har flere formål, og den overskrider de traditionelle barrierer mellem det offentlige, den private sektor og civilsamfundet.
- Virksomhedernes levedygtighed i kraft af tilpasningsevne i forhold til konteksten, forstået både som de skiftende sociale udfordringer, og de rammebetingelser som sættes af offentlige politikker og tiltag som konstant er under forandring.
- At alle virksomheder interagerer med det offentlige på forskellige måder (via salg eller tilskud)
- Virksomhedernes forskellige organisatoriske udformninger og tilknytninger kan ses som en styrke. Der er tale om en række forskellige selskabsformer, Foreningsdrevet, Aps., Selvejende Institution, Fondsejet m.fl.

Som et sidste led i kortlægningen af den socialøkonomiske sektor i Aarhus har vi, på baggrund af oplysninger fra lederne i virksomhederne, forsøgt at opgøre beskæftigelsen i virksomhederne som antallet af ansatte på årsbasis. Det skal understreges at det er tal som er behæftet med usikkerhed, da billedet hele tiden forandrer sig.

- Ordinær ansættelse i relation til det beskæftigelsesfremmende: ca. 50 fuldtidsbeskæftigede. (Her er FO-Aarhus ikke medregnet da der er en meget stor gruppe ansatte som ikke har berøring med det beskæftigelsesfremmende formål)
- Fleksjob ca. 120 personer, Skånejob ca. 50 personer
- Vejledning og afklaring ca. 340 pladser på årsbasis. Tallet dækker over mange flere mennesker, da forløbene typisk er på 13 eller 26 uger.

De Socialøkonomiske virksomheder og målgruppen

De Socialøkonomiske virksomheder beskæftiger sig med målgrupper, der ikke umiddelbart kan findes plads til på det ordinære arbejdsmarked. Det vil sige borgere, der har særlige behov på grund af manglende evne til selv at være aktivt jobsøgende, borgere med diagnoser, borgere der er fleksjobvisiterede til meget få timer etc. Det er samtidigt en målgruppe, som større virksomheder

gennem deres Corporate Social Responsibility, CSR, tilsvarende har øje for og løfter et ansvar i forhold til, men de Socialøkonomiske virksomheder adskiller sig markant i forhold til disse på flere punkter:

- For det første har de Socialøkonomiske virksomheder et eksplicit socialt sigte. Det vil sige, at det sociale og inklusionen af målgruppen er det primære for disse virksomheder, og ikke, som i tilfældet med større virksomheders CSR, et appendiks til den øvrige virksomhedspolitik.
- For det andet har de Socialøkonomiske virksomheder ofte et specifikt kendskab til målgruppen og erfaringer med netop dens særlige behov og evner. Dermed kan de Socialøkonomiske virksomheder udfolde og få gavn af målgruppens evner i sin produktion, og tænke medarbejdernes specielle situationer og ressourcer ind i produktionen og tilbud på givne opgaver. De kan for eksempel tilbyde opgaver med lav kompleksitet til de målgrupper, der har behov for det.
- For det tredje besidder de Socialøkonomiske virksomheder per definition en stor rummelighed og et menneskesyn overfor målgruppen, der ikke kan findes på det ordinære arbejdsmarked. De Socialøkonomiske virksomheder giver reelt og meningsfyldt beskæftigelse til de borgere, der knyttes til dem. Disse kompetencer i forhold til målgruppen fremhæves i de interview projektet har foretaget, både med jobcentrene i kommunen og med virksomhederne selv.

Samarbejdet mellem virksomheder og kommunen

Partnerskabsaftaler

De Socialøkonomiske virksomheder oplever sig generelt set mødt med velvilje og imødekommenhed såvel fra jobcentrets ansatte som fra den kommunale socialforvaltning. Partnerskabsaftaler med jobcenter om x- antal borgere ses på mange måder som en tilfredsstillende ordning, men samtidig gives der udtryk for, at korte partnerskabsaftaler eller ingen partnerskabsaftaler giver vanskelige vilkår for at kunne udvikle og påtage sig nye opgaver i den socialøkonomiske virksomhed, når der er usikkerhed om partnerskabsaftalens tidshorisont.

Organisering

De seneste års omorganisering i Aarhus kommunes 5 magistrater med eksempelvis større specialisering i beskæftigelse og socialforvaltning giver de Socialøkonomiske virksomheder et mere tydeligt billede af hvem der sidder med opgaveløsningen i forhold til de konkrete borgermålgrupper. Årene 2012/13 har aktuelt været præget af omstruktureringer som lige nu gør det vanskeligt at gennemskue, hvem man skal

henvende sig til. Det at genetablere eller danne netværkskontakter tager tid og kan give vanskeligt vilkår for kontinuitet og "know-how" i forhold til konkrete opståede problemstillinger.

Kommunal fuldmagt og rimelighedskrav

De Socialøkonomiske virksomheder stiller spørgsmål ved den kommunale fuldmagt i relation til emnet konkurrenceforvridning og det at holde sig under markedspris. De oplever kommunens forbud mod at løse opgaver for sig selv med berigelsessigte som en barriere for at kunne tage flere skåne-jobbere ind i den enkelte virksomhed. Kriterierne for indfrielse af loven om rimelighedskrav i forhold til offentlige og private virksomheder er problematisk, idet der er numeriske forskelle mellem optællingsformen for ordinært ansatte kontra borgere i tilskud/skånejob mv.

Samarbejdet set fra jobcentre og socialforvaltning

Flere af de interviewede ansatte medarbejdere fra jobcentrene peger på samme problemstilling om rimelighedskravet og stiller spørgsmålstejn ved, om der kan opstilles undtagelser i forhold til arbejdspladser, hvor det eksempelvis er de sociale kompetencer der skal udvikles gennem tilknytning til virksomhed. Her burde argumentet om konkurrenceforvridningen ikke indgå, når der er andre mål for inklusion af borgere end det beskæftigelsespolitiske selvforsørgelses fokus.

Fleksjob og rimelighedskravet

Endelig rejser medarbejderne i jobcentrene spørgsmål, om fortolkningen af førtids- og fleksjobreformens nye regler, hvor ansættelse og løn udregnes efter den arbejdsindsats som borgeren reelt yder og hvor det er arbejdsgiveren, som udbetaler lønnen. Det kunne pege på, at borgeren er ordinært ansat og således ikke længere kan betragtes som omfattet af rimelighedskravenes numeriske optælling.

Set ud fra jobcenter medarbejdernes optik er der behov for at udvikle samarbejdet med de Socialøkonomiske virksomheder, især på baggrund af fleksjobreformen og muligheder for ansættelser på 4- 10 timer ugentlig og mulighederne for at opstille nye jobfunktioner på et lavt ugentligt timetal. De Socialøkonomiske virksomheder ses som en trædesten ud til det almindelige arbejdsmarked for denne gruppe borgere. Jobcentrene peger på, at ved at blande flere målgrupper – eksempelvis kontanthjælpsmodtagere og fleksjobbere - kan der ske en positiv afsmitning på begge parter, som hermed bringes tættere på det ordinære arbejdsmarked. Her vil flere socialøkonomiske virksomheder imidlertid pege på, at det ikke for alle borgere er muligt at bringe dem videre til det ordinære arbejdsmarked.

Interview med jobcenteransatte afspejler at kommunen bør understøtte og udvikle et bredere samarbejde mellem de enkelte magistrater i egne forvaltningsøjler. De anbefaler at der i kontakten til de

enkelte Socialøkonomiske virksomheder benyttes sociale mentorer, og at der etableres faste og få kontaktpersoner i indgangen til samarbejdet med de Socialøkonomiske virksomheder.

Arbejdsseminar maj 2013:

På baggrund af undersøgelsen kondenseredes fire spørgsmål, som indgik i et arbejdsseminar for inviterede deltagere den 28. maj 2013.

Arbejdsspørgsmålene tog udgangspunkt i at udvikle og pege på fremadrettede visioner for det fortsatte samarbejde mellem Aarhus kommune og Socialøkonomiske virksomheder i kommunen.

Workshop 1: Hvordan kan der etableres rådgivning og vejledning for nye Socialøkonomiske virksomheder og iværksættere, hvor der trækkes på erfaringerne i de eksisterende virksomheder?

Fra workshoppens deltagere kom der adskillige bud på besvarelser af spørgsmålene, og der blev peget på, at Aarhus kommune allerede har rådgivning for iværksættere, men at der skal være en rådgivning eksplicit for Socialøkonomiske virksomheder. Det blev foreslået, at en rådgivning og vejledning kunne komme fra en socialøkonomisk virksomhed, og at denne skulle repræsentere en form for taskforce, hvor erfarne folk med kendskab til feltet kan rådgive og vejlede med både juridisk assistance, sparring omkring forretningsudvikling, opdyrkning af potentielle vækstmarkeder og netværksdannelser. En sådan rådgivning vil også kunne stå for en lokal dataindsamling og vidensdeling på området.

Workshop 2: Tiltag som kan udvikle samarbejdet mellem de kommunale forvaltninger, jobcentrene og de Socialøkonomiske virksomheder, herunder hvordan Aarhus Kommune kan være med til at synliggøre og profilere sektoren.

Den overordnede vision i workshoparbejdet blev, at Socialøkonomiske virksomheder skal være en markant og tydelig del af kommunens udvikling af velfærdsløsninger. Workshoppen pegede på en række elementer, der kan indgå i en handleplan for at udvikle samarbejdet: Bedre rammevilkår, som omfatter aftaler om bedre grundbevillinger og længerevarende partnerskabsaftaler.

Det ønskes, at kommunen iværksætter en langsigtet investeringsplan i forhold til udvikling af sektoren. Ligeledes peges der på behov for sammenlignelige og gennemskuelige priser, samt gennemskuelighed og tydelighed i forhold til benyttelse af LAB §§32 og 42.

Endelig blev der peget på behovet for videndeling generel, både internt mellem kommunens magistrater og i dialogen mellem kommunen og virksomhederne.

Workshop 3: Hvordan udvikles nye forretningsområder for de Socialøkonomiske virksomheder, evt. i konsortier på tværs af de eksisterende virksomheder?

Workshoppens 11 deltagere valgte at fortolke det stillede spørgsmål således: hvilke tiltag kan udvikle samarbejdet mellem de kommunale forvaltninger og de Socialøkonomiske virksomheder hen imod at udvikle nye forretningsområder – evt. i konsortier på tværs?

Forudsætning for et samarbejde er TILLID – at kunne og ville adressere konkurrence elementet og samtidig se fordele ved at indgå og dele viden i et netværk. Flere af de Socialøkonomiske virksomheder var overrasket over at møde andre Socialøkonomiske virksomheder hvis eksistens de ikke kendte til før. Der blev peget på betydningen af at få etableret en platform, en struktureret, organiseret klub eller forening for sociale iværksættere/Socialøkonomiske virksomheder med særkendet: ”Fokus på arbejdsmarkedet og borgere som har brug for tilknytning dertil”.

Netværket skal opbygge en dynamisk database for hvad der findes af virksomheder samt være med til at udvikle og fremme brugen af de kompetencer, der allerede findes i gruppen, men også at arbejde med profilering og synlighed af de Socialøkonomiske virksomheder.

Netværket skal samtidig have blik for at være en del af en større fødekæde, så netværket ikke lukker sig indadtil, men er opmærksomhed på såvel internationale som danske netværk og samarbejdspartnere i andre sektorer i øvrigt.

Workshop 4 Hvordan kan Aarhus Kommune og de Socialøkonomiske virksomheder medvirke til at fremme anvendelsen af sociale klausuler?

Workshoppens deltagere ønskede, at der ud over sociale klausuler også tænkes i forpligtende samarbejder ved større projekter. Her kan Kommunens erhvervsafdeling være med til at pege på de Socialøkonomiske virksomheder.

Synlighed blev et nøgleord for workshoppens deltagere. Det gælder for eksempel synliggørelsen af de Socialøkonomiske virksomheder i form af et katalog over, hvad de enkelte virksomheder kan levere af produkter og særlige kompetencer i forhold til beskæftigelsesfremme.

Workshoppen pegede på behovet for samfundsøkonomiske analyser af de økonomiske effekter af virksomhedernes aktiviteter, f.eks. i form af sparede offentlige udgifter.

Endelig blev der peget på synlighed, dvs. den enkelte virksomheds spidskompetencer, som afgørende for at jobcentre kan levere det gode match mellem borger og virksomhed.

ⁱ Følgegruppen bestod af:

Anne Marie Frederiksen, Fuldmægtig, Fællessekretariatet Beskæftigelsesforvaltningen

Gitte Breinholt Bjerregaard, Afdelingsleder, Job & Trivsel

Brian Sørensen, Direktør, Changemakers og Cafe Kaffegal

Kjeld Søndergaard, Udviklingschef, Huset Venture

Lars Hulgård, Professor, Center for Socialt Entreprenørskab RUC